

(i) Printed Pages: 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	0	4
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	1
---	---	---	---

B.Ed. (General) 1st Semester

(1129)

EDUCATION IN CONTEMPORARY INDIA

(Same for USOL Candidates of 1st Semester)

Paper—F—1.4 (In All Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Attempt *five* questions in all, including Question No. 9 (Unit—V) which is compulsory and selecting one question each from Units I—IV.

UNIT—I

1. Describe the provisions that have been made in Indian Constitution for the education of socially, economically and culturally deprived sections of the society. 8
2. Discuss the impact of liberalization, privatization and globalization on school education of India. 8

UNIT—II

3. Evaluate the aims of education given by Kothari Commission of Education (1964-66). 8
4. Describe the major recommendations of National Curriculum Framework for School Education (NCF-2005). 8

UNIT—III

5. Explain the problems of curriculum load as identified by the Yash Pal Committee Report (1993). 8
6. Highlight the major recommendations of Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhyan (RMSA) for Girls' Education. 8

UNIT—IV

7. Describe the major challenges in the implementation of Sarva Shiksha Abhyaan. 8
8. Highlight the major recommendations of Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009. 8

UNIT—V

9. Write short notes on the following :
  - (a) Marginalization in the society
  - (b) Programme of Action (1992)
  - (c) Recommendations of Rashtriya Uchchatar Shiksha Abhyan (RUSA)
  - (d) Objectives of opening of Kasturba Gandhi Balika Vidyalayas (KGBV). 2×4=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— सभी में से पांच प्रश्न करें। प्रश्न संख्या 9 (यूनिट-V) अनिवार्य है। यूनिटें I-IV में से प्रत्येक में से एक प्रश्न करें।

यूनिट-I

1. समाज के वंचित वर्गों की सामाजिक, आर्थिक और सांस्कृतिक शिक्षा के लिए भारतीय संविधान में जो प्रावधान किए गए हैं, उनका वर्णन करें। 8
2. भारत की स्कूली शिक्षा पर उदारीकरण, निजीकरण और वैश्वीकरण के प्रभाव की चर्चा करें। 8

यूनिट-II

3. कोठारी शिक्षा आयोग (1964-66) द्वारा दिए गए शिक्षा के उद्देश्यों का मूल्यांकन करें। 8

4. स्कूल शिक्षा के लिए राष्ट्रीय पाठ्यक्रम रूपरेखा (NCF-2005) की प्रमुख सिफारिशों का वर्णन करें। 8

यूनिट-III

5. यशपाल समिति रिपोर्ट (1993) द्वारा पहचान के रूप में पाठ्यक्रम भार की समस्याओं के बारे में बताएं। 8
6. बालिकाओं की शिक्षा के लिए राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान (RMSA) की मुख्य सिफारिशों को उजागर करें। 8

यूनिट-IV

7. सर्व शिक्षा अभियान के कार्यान्वयन में प्रमुख चुनौतियों का वर्णन करें। 8
8. निःशुल्क और अनिवार्य शिक्षा अधिनियम, 2009 के संबंध में बच्चों के अधिकारों की प्रमुख सिफारिशों को उजागर करें। 8

यूनिट-V

9. निम्नलिखित पर लघु नोट लिखें :
- (क) समाज में हाशिए पर
- (ख) 1992 अभियान के कार्यक्रम
- (ग) राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) की सिफारिशें
- (घ) कस्तूरबा गांधी बालिका विद्यालय (KGBV) खोलने के उद्देश्य।

2×4=8

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- सारियां ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਯੂਨਿਟ-V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੰਚਤ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8
2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਕੋਠਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ (1964-66) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 8
4. ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਰੂਪਰੇਖਾ (NCF-2005) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਜਸਪਾਲ ਸਮਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ (1993) ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਭਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8
6. ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਧਿਅਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RMSA) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8
8. ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2009 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਲਘੂ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
(ੳ) ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ
(ਅ) 1992 ਅਭਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ
(ੲ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉੱਚਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RUSA) ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ
(ਸ) ਕਸਕੂਰਥਾ ਗਾਂਧੀ ਖਾਲਿਕਾ ਵਿਦਿਅਕਾਲਿਆ (KGBV) ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼। 2×4=8

(i) Printed Pages : 7]

Roll No. 17055114

(ii) Questions : 9+9+9]

Sub. Code : 8 0 0 4

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester Examination

1127

EDUCATION IN CONTEMPORARY INDIA

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.4

(In All Mediums)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 40

Note :- The question paper consists of five Sections A, B, C, D and E. Each Section from A to D consists of two questions carrying 8 marks each. Section-E consists of four short answer type questions carrying 2 marks each. Attempt *one* question each from Section A to D and entire Section-E.

Section-A

1. Describe the fundamental duties as envisaged in Indian Constitution.

NA-418

(1)

Turn Over

2. Discuss the impact of privatization on School education in the context of India.

Section-B

3. Explain the suggestions given by Mudaliar Commission for the improvement of curriculum.
4. Discuss the various examination reforms as recommended in NCF-2005.

Section-C

5. Explain the management structure of RMSA at different levels.
6. What are the key objectives of Rashtriya Uchchatar Shiksha Abhiyan (RUSA) ? Discuss.

Section-D

7. Discuss the provisions for the education of girls, scheduled caste/tribal children under SSA.
8. Discuss the role and responsibilities of a teacher given under RTE-2009.

Section-E

9. Write short answers of the following :

- (i) Implications of marginalization for education*
- (ii) Operation Blackboard
- (iii) Recommendations of Yashpal Committee about
B.Ed. Programme
- (iv) Functioning of contemporary Indian schools

हिन्दी माध्यम

नोट :- इस प्रश्न-पत्र में पाँच खण्ड (अ, ब, स, द व इ) हैं।
खण्ड-अ से द तक प्रत्येक में दो प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न 8
अंक का है। खण्ड-इ में चार लघु उत्तरीय प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न
2 अंक का है। खण्ड-अ से द तक प्रत्येक से एक प्रश्न
कीजिए। खण्ड-इ अनिवार्य है।

खण्ड-अ

1. भारतीय संविधान में की गई परिकल्पना के रूप में मौलिक कर्तव्यों का वर्णन कीजिए।
2. भारत के संदर्भ में स्कूल शिक्षा पर निजीकरण के प्रभाव का वर्णन कीजिए।

खण्ड-ब

3. पाठ्यक्रम के सुधार के लिए मुदालियर आयोग द्वारा दिये गये सुझावों की व्याख्या कीजिए।
4. NCF-2005 की सिफारिश के अनुसार विभिन्न परीक्षा सुधारों का वर्णन कीजिए।

खण्ड-स

5. RMSA के विभिन्न स्तरों पर प्रबन्ध संरचना का वर्णन कीजिए।

NA-418

(4)

6. राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) के प्रमुख उद्देश्य क्या हैं ? वर्णन कीजिए।

खण्ड-द

7. SSA के अन्तर्गत लड़कियों, अनुसूचित जाति, आदिवासी बच्चों की शिक्षा के लिए प्रावधानों की विवेचना कीजिए।

8. RTE-2009 के अन्तर्गत टी गैर शिक्षक की भूमिका तथा दायित्वों का वर्णन कीजिए।

खण्ड-इ

9. निम्नलिखित के संक्षिप्त उत्तर लिखिए :

- (i) शिक्षा के सौमंतीकरण की मान्यताएँ
- (ii) ऑपरेशन ब्लैकबोर्ड
- (iii) सी.एट. प्रोग्राम के जो भी पाठ्यक्रम समिती की सिफारिशें
- (iv) समकालीन भारतीय स्कूलों की कार्यप्रणाली

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ

ਨੋਟ :- ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਖੰਡ (ਅ, ਬ, ਸ, ਦ, ਏ) ਹਨ। ਖੰਡ - ਅ ਤੋਂ ਦ ਤੱਕ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ। ਖੰਡ - ਏ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਲਘੂ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ। ਖੰਡ - ਅ ਤੋਂ ਦ ਤੱਕ ਹਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਖੰਡ - ਏ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਖੰਡ - ਅ

1. ਭਾਰਤੀ ਸੇਵਿਯਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਕਰਤਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
2. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਨਿਜੀਕਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਖੰਡ - ਬ

3. ਕੋਰਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਮੁਦਾਲੀਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. NCF-2005 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਪਰੀਖਿਆ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਖੰਡ - ਸ

5. RMSA ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

6. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ RUSA ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ ? ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਖੰਡ - ਦ

7. SSA ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਲੜਕੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਆਦਿਵਾਸੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕਰੋ ।

8. RTE-2009 ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਿਖਿਅਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਖੰਡ - ਏ

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ :

(i) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੀਮਾਂਤੀਕਰਣ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ

(ii) ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੈਕਬੋਰਡ

(iii) ਬੀ.ਐਡ.ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਯਸ਼ਪਾਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ

(iv) ਸਮਕਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

1128

Bachelor of Education (General)

First Semester

Paper –F- 1.4: Education in Contemporary India
(Same for USOL Candidates of First Semester)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

x-x-x

UNIT – I

- I. Describe the constitutional-values in the context of education envisaged in Indian constitution. (8)
- II. Discuss the impact of privatization on school education in India. (8)

UNIT – II

- III. Enumerate the major recommendations of National Policy of Education (1986) regarding school education. (8)
- IV. Discuss the major recommendations for examination reforms as recommended by NCF- 2005. (8)

UNIT – III

- V. Explain the major recommendations of Rashtrya Madhmik Shiksha Abhyan (RMSA) for improving quality of education. (8)
- VI. Discuss the major objectives of Rashtrya Uchchtar Shiksha Abhyan (RUSA). (8)

UNIT – IV

- VII. Describe the provisions under SSA for inclusive education. (8)
- VIII. Write down the major recommendations of Right of Children to free and compulsory education Act-2009. (8)

UNIT – V

- IX. Write short note on the following:-
- a) Implications of inequality on school education
- b) Recommendations of Kothari Commission for Science Education
- c) Recommendations of Rashtrya Madhmik Shiksha Abhyan (RMSA) for girls' education
- d) Operation Black Board (4x2)

x-x-x

1028
B. Ed. (General)-1st Semester
Paper-F1.4: Education in Contemporary India
(Same for USOL Candidates of 1st Semester)
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.
- *_*_* -

UNIT - I

- I. What are the different values inherent in Preamble of Indian Constitution? Discuss any one of them. (8)
- II. Define globalization and explain its impact on elementary education. (8)

UNIT - II

- III. Discuss the main objectives of appointing University Education Commission. (8)
- IV. Discuss the reorganization of education at different stages as recommended in National Policy of Education (1986). (8)

UNIT - III

- V. What were the problems of curriculum load identified by Yashpal Committee? Discuss any one of them. (8)
- VI. Discuss the strategies suggested under RMSA for universalization of secondary education. (8)

UNIT-IV

- VII. What are the different types of contemporary Indian Schools? Discuss their functioning in detail. (8)
- VIII. Explain various educational facilities as suggested under RMSA. (8)

UNIT-V

- IX. Write short notes on the following: -
(a) Implications of inequality for education
(b) Aims of education according to NCF-2005
(c) Objectives of RUSA
(d) Responsibilities of teachers according to RTE-2009 (4×2)

- *_*_* -

(Hindi/Punjabi versions enclosed)

P.T.O.